

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1831. (Staatsblad N°. 124.)

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Dinsdag's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 22 Januari 1899. N°. 1100.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f. 1.20, voor het Buitenland per jaar f. 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentie: van 1 tot 6 regels f. 1.20, voor elke regel meer 20 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereen. 12 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

DERDE REEKS.

LXX.

Zij riepen en zeiden: Man Gods, de dood is in den pot! En zij konden het niet eten. Maar hij zeide: Brengt dan meel. En hij wierp het in den pot; en hij zeide: Schept voor het volk op, dat zij eten. Toen was er niets kwaads in den pot.

2 Kon. 4:40 en 41.

De vraag, of het ons menschen geoorloofd is, tegen lijden, ellende en jammer, die ons overkomen, den strijd aan te binden, en daartoe alle ons ten dienste staande middelen aan te wenden, vond alzo haar volledige oplossing. We mogen zulks niet alleen, maar we moeten het. Wie het nalaat, schiet te kort in plichtsbetrachting, en zijn nalaten wordt hem tot zonde. Als ons krankheid overkomt, is en blijft niet-bestrijding van die krankheid zelfs zonde tegen het zesde gebod. Er schuilt dan ook niets vermetels in onze taal, indien we bij het uitbreken van een epidemie onder menschen of besten of planten, spreken van maatregelen tegen al zulk kwaad te nemen, of zelfs van maatregelen ter stuiting en uitroeiing van zulk een volksramp. Veel meer zou het kiezen van slapper uitdrukking tot breking van veerkracht kunnen leiden. Niettegenstaande al zulk kwaad door God over ons gehengd wordt, en gehengd als oordeel en straf, is het toch *dezelfde God*, die en zelf zulk kwaad des lijdens bestrijdt, en wil dat wij met de middelen der „gemeene gratie“ gewapend, desgelijks zullen doen.

Velen intusschen overtuigt dit nog niet ten aanzien van de geoorlooftheid, om ook *voorzorgsmaatregelen* te nemen ter voorkoming van een kwaad, dat anders ons dreigt te overkomen. Het bezwaar dat hiertegen geopperd wordt, is, dat de mensch, door zulke voorzorgsmaatregelen ter voorkoming van een ziekte of een ander kwaad, zich aanstelt als wilde hij God Almachtig het recht betwisten en de macht ontzeggen, om zulk een kwaad over ons te brengen. Vroeger heerschte telkens pestilentie. Thans worden er met name in de Levant, en voorts door quarantaine op wat uit Azië komt, maatregelen genomen, die er, God zij dank, reeds sinds jaren in deden slagen, om Europa voor een nieuwe bezetting der pest te vrijwaren. Doch juist dit, zoo zegt men, is als mensch tegen God gaan staan. Geen pestilentie kan ons overkomen dan onder Gods bestel. Haar inbreken in Europa door maatregelen onzerzijds tegen te houden, is alzoo de almacht Gods willen beperken. Het is feitelijk zeggen: Ook bijaldien God nogmaals de pest over Europa zou willen brengen, zullen wij onze maatregelen aldus nemen, dat het toch niet gebeurt. Zulk een stemming des gemoeds nu, en zulk een taal die uit het gemoed opkomt, acht men hoorend voor Gods majesteit, en veroordeeld deswege het standpunt, waarop men ver-

leid wordt tot het aannemen van zulk een houding.

Hiertegen nu zij opgemerkt, dat reeds de enkele gedachte, alsof wij door mensche-lijke maatregelen de almacht Gods konden stuiten, waar ze ook insloep, steeds onvoorwaardelijk te veroordeelen was, en dat elk staatsman of medisch deskundige, die bij het nemen van zijn maatregelen door zulk een gedachte, zij het ook maar voor een deel geïnspireerd wordt, zeer stelliglijk zijn God hooft en daarin zwaarlijk zondigt. Maar heel iets anders is het, die zondige gemoedsstemming, en het nemen zelf van voorzorgsmaatregelen, te veroordeelen. Als de Farizeer en de tollenaar beiden naar den tempel gaan, en beiden in dien tempel bidden, is daarom de gemoedsstemming die hen tot dezen stap uitdrijft nog volstrekt niet gelijk. Al geven we dus volkomen toe, dat er mannen zijn kunnen, zoowel in het gouvernement als in de geneeskundige raden, die in zekere verwaandheid denken: „Wij zullen aan al dat geroep, alsof God iets over zulke pestilenties te zeggen had, eens voorgoed een einde maken, en daarom de pest de wereld uithelpen,“ van den anderen kant dient evenzeer erkend, dat zulk een vermetele zin bij het nemen van deze maatregelen volstrekt niet de éénig denkbare is. — Er bestaat tusschen den aard en de werking van zulke maatregelen enerzijds, en anderzijds de gemoedsstemming waarmee ze uitgevoerd worden, volstrekt geen noodzakelijk verband. Het is intengende zeer wel denkbaar, dat de man die zulke maatregelen nam, of zelfs aan anderen voorschreef, ganschelijk niet aan God gedacht hebbe, en alleen praktisch en zakelijk te werk ging. Het gevaar dreigde. Hij had er van gehoord, dat in andere landen vaak deze en die maatregelen er tegen genomen waren. Hij liet onderzoeken, hoe die maatregelen moesten worden aangelegd. Voeerde ze toen in eigen land in. En de uitkomst toonde, dat het kwaad voorbij dreef. Nu is zeker ook die gemoedsstemming de ware niet. Welke gewichtige zaak ook buiten God om te ondernemen, is altoos af te keuren; maar al pleiten we deswege zulk een niet van ongelooft vrij, toch dient erkend, dat bij zulk een van opzettelijke vermetelheid of van een voorbedachte lijke hoopen van Gods majesteit geen sprake valt. De man die zoo handelde, handelde voor zooveel zijn eigen bewustzijn aangaat, eenvoudig buiten God om. — Maar ook een derde is denkbaar. Het kan ook zijn, dat hij die tot het nemen van zulke maatregelen overgaat, wel terdege in deze zaak het licht en de wijsheid, de hulpe en de leiding van zijn God afsmeekt, en dat hij ten slotte tot het nemen van zijn maatregelen overgaat, in het volle geloof, dat zijn God ze hem aanwijst, en dat het zijn God is, die het hem ten plicht stelt, om aldus een kwaad van zijn land af te weren. Die zoo bad, zal dan ook, bij welslagen van zijn pogen, zijn God danken. En liep dit alzo, dan zou er bij zulk een man niet alleen van geen hoopen van zijn God, maar evenmin van ongelooftig voorbij gaan van zijn God sprake kunnen zijn, maar ware veel meer zijn vroomheid te roemen.

Intusschen welke ook die gemoedsstem-

ming zij, in elk geval werken de maatregelen van quarantaine en afsluiting geheel afgescheiden van wat de man, die zulke maatregelen verordent, er bij denkt of bij gevoelt. Als drie verschillende staatslieden in drie verschillende landen geheel gelijke maatregelen nemen ter voorkoming van het indringen van de pest in Europa, maar de één doet het in arren moede tegen God in, de tweede geheel buiten God om, en de derde na steun in het gebed te hebben gezocht, dan zijn en blijven toch die maatregelen zelve van deze drieërlei uiteenlopende stemming des gemoeds geheel onafhankelijk. En dit moet wel zoo zijn, juist omdat het niet de mensch is, die aan zulke maatregelen hun uitwerking toebrengt, maar alleen God. Als God den aard van de pest alzo verordent had, dat haar gif in de lucht indrong, en met den wind van land naar land overwoei, zou elke quarantaine maatregel volstrekt doelloos worden. Over alle afsluiting heen zou het gif toch doorbreken. Het slagen van zulk een afsluitingsmaatregel is alzo uitsluitend daaraan te danken, dat de gifstof der pestilentie alleen door aanraking van voorwerp op voorwerp overgaat. Hierdoor, en hierdoor alleen, heeft niet de mensch, maar God zelf het mogelijk gemaakt, om het voortdringen van de pest te voorkomen. Dat we tegenover de influenza, die haar slachtoffers evenzeer bij duizenden telt, nog zoo veelzins machteloos staan, is alleen daaraan te verklaren, dat bij deze ziekte de aard van het gif een ander karakter draagt. Maar waar het gif van voorwerp op voorwerp door aanraking, door contact overgaat, is het God zelf, die ons oproept om hierop te letten, en hiervan partij te trekken, ten einde door mijding van aanraking het gevaar van besmetting te bezweren. De ordinantien door God zelf aan Israël ter bestrijding en voorkoming van de melaatschheid opgelegd, stellen dit buiten twiifel. De melaatschheid draagt in veel opzichten een gelijk karakter als de pest, en behoort niet naar tot die ontzettende plagen, die onder allerlei namen, tot zelfs van „de zwarte dood“, soms geheele dorpen en steden hebben uitgemoord, en als een schrikkelijke verwoesting over geheele landen zijn gevallen. Wie bracht nu, ook binnen Israëls grenzen, de melaatschheid? En het antwoord moet wel zijn: *God*. Hij is het die doodt en levend maakt, Hij alleen. En ook kan niet ontkend, dat de melaatschheid een lijden en straf van oordeel was. Uitdrukkelijk toch was Israël aangezegd, dat, bij verlaten van Gods verbond, ook Israël bezocht zou worden door de pestilentie van andere volken. Maar vraagt ge nu, wie het van den anderen kant is, die de melaatschheid in Israël bestrijdt, er de strengste maatregelen tegen verordent, en al wat denkbaar is voorschrijft om de melaatschheid te voorkomen, dan luidt ook hier het antwoord: *Diezelfde God*. Het is God die de melaatschheid zendt, en het is dezelfde God die maatregelen verordent, om te maken dat ze niet komt. Noem dit nu tegenstrijdig, het zij zoo, indien ge maar erkent en toestemt, dat de Schrift het ons alzo en niet anders openbaart, en dat van de Schrift afgaat al wie, hetzij in het ontstaan, hetzij in het voorkomen der melaatschheid, de Goddelijke activiteit loochent.

Evenmin kunt ge zeggen, dat de voorzorgsmaatregelen ter voorkoming van het doorbreken van de melaatschheid in de Heilige Schrift een oppervlakkig karakter dragen, of slechts even en terloops worden aangeroerd. De wetten des aangaande beslaan in Leviticus geheel het 13e en 14e hoofdstuk, en dalen af tot in de kleinste bijzonderheden. Eerst worden zeer uitvoerig en breed de verschillende soorten en graden van melaatschheid onderscheiden, en de kenmerken van elk van die soorten opgegeven. Lang niet alle melaatschheid droeg hetzelfde karakter. Dit kon bij de waarneming misleiden, en daarom worden de onderscheidene verschijnselen, alsof het in een medisch handboek ware, scherp aangeduid, en wordt aldus aan elke vergissing de pas afgesneden. Ten tweede wordt aangewezen, welke macht ten deze zal optreden, en zeggenschap over den aangetaste en zijn goed zal hebben. De aangetaste is zeer zeker een ongelukkige, maar is tevens een gevaar voor heel de stad en heel het volk, en nu stelt God de mannen aan, die het recht zullen hebben, niet alleen om hem te onderzoeken, maar ook om zijn vrijheid te beperken, hem te isoleren, en alle contact met hem af te snijden. Zelfs ontvangt de priester, die ten deze beslissen moet, de macht om den aangetaste *zeven dagen op te sluiten* (13:26). De aangetaste zal later niet anders dan met gescheurde kleeren mogen uitgaan. Hij zal blootshoofds moeten loopen. Hij zal een lap om zijn bovenlip moeten dragen. En hij zal, zoo dikwijls hij iemand tegenkomt, ter voorkoming van gevaar voor dien man of die vrouw, reeds uit de verte moeten roepen: *Blijf op een afstand ik ben onrein*. Voorts wordt in de derde plaats zorg gedragen, dat ook het kleed, het huisraad, en zelfs het huis van den aangetaste geen bron van besmetting worde. De desinfecteering moest zoo volledig mogelijk zijn, en alle kalk van de muren worden afgekrabbd. En eindelijk wordt in de vierde plaats voorgeschreven op wat wijze de genezene weer rein zal kunnen verklaard worden, en wat hij zal te doen hebben, om zich te ontdoen. Het is dus metterdaad een geheel hygiënisch reglement, door God zelve voorgeschreven, om de uitbreiding van de melaatschheid in Israël te voorkomen. En al is het nu dat deze wetten alleen op de melaatschheid slaan, het spreekt toch vanzelf, dat hierin het algemeen geldend beginsel ligt uitgesproken, dat wij in onze menschelijke samenleving bedacht hebben te zijn op het nemen van al zulke maatregelen, als waardoor het indringen of zich uitbreiden van besmettelijke ziekten te voorkomen is en af te snijden.

Zoo staan we dus voor het klare feit, dat enerzijds de melaatschheid van God kwam, en zoo nauw met de zonde samenhang, dat zelfs een offer der ontzondiging noodig was, om weer rein te worden; en dat nochtans diezelfde God, die de melaatschheid zond, stellige en strenge geboden geeft, om tegen die melaatschheid niet alleen in te gaan en ze te bestrijden, maar zelfs om haar te voorkomen, waar ze nog niet uitbrak. Op grond hiervan zijn we gerechtigd tot de conclusie, dat de zondige gemoedsstemming, waarmee nu en dan zulke

maatregelen ter voorkoming van lijden genomen worden, niets tot de rechtmatigheid en geoorlooftheid van zulke maatregelen toe of af doet; dat God al het zondige van zulk een gemoedsstemming als zoodanig zal oordeelen, en dat wij dit zondige nimmer verschoonen of vergoelijken mogen; maar dat van den anderen kant de wil Gods dat wij zulke maatregelen nemen zullen zoo klaar en duidelijk geopenbaard is, dat onthouding of tegenwerking hier moet veroordeeld worden als *ongehoorzaamheid*.

Bovendien het tegenwerken of afkeuren van zulke voorzorgsmaatregelen ter voorkoming van zulk een krankheid of andere ramp, gaat uit van een geheel wilkeurig en valsche onderscheiding. Men deelt dan het kwaad des lijdens in tweeërlei klasse in, en plaatst in de ééne klasse gewone, in de andere buitengewone ongelukken; acht dat meer bijzonderlijk in die tweede klasse Gods toornend oordeel zich uitsprekt; en komt, hierdoor misleid, tot de valsche slotson, dat er geen kwaad in steekt, om voorzorgsmaatregelen te nemen tegen *gewone* ongelukken, maar wel om alzo te doen ten opzichte van *extraordinaire* rampen als pest, cholera, pokziekte en dergelijke. De feiten bewijzen dit. Geheel dezelfde menschen toch, die zoo ernstige bedenking opperen tegen het nemen van voorzorgsmaatregelen ter bestrijding, voorkoming en afsnijding van allerlei pestilentie bij mensch, dier en plant, nemen elk op hun beurt geheel soortgelijke maatregelen ter voorkoming van gewone en meer bekende ongelukken. Geen schip van groter afmeting steekt in zee, of er is gerekend op storm en schipbreuk, en daarom wordt stormtuig, worden reddingsboeien, wordt een reddingsboot meegenomen. In elke stad en in elk dorp heeft men een brandspuit of zelfs een geheele brandweer met ladders, haken en dergelijke. Om een wat steile trap maakt men een leuning, voor een raam met te laag kozijn, een ijzeren richel. Als het vriezen gaat, trekt men, om het kou vatten te voorkomen, een warm kleed aan. Waar de rivier zou kunnen zwelen en het land overstroomden, werpt men een dijk op, en richt een dijkwaart in, met vaste regeling voor wie te handelen heeft in de ure van gevaar. Kortom, heel ons leven door zijn we bedacht op mogelijke ongelukken, die ons overkomen konden, en nemen we, met aller toestemming, allerlei maatregelen van voorzorg, om het kwaad te voorkomen, of, komt het, in zijn vernielende werking te stuiten.

Nu te zeggen, dat die soort meer gewone ongelukken *ons niet* van God toekomen, en dat God uitsluitend zijn toorn openbaart in buitengewone rampen, zooals wanneer de bliksem op 'n inslaat, een epidemie de plaats uwer woning aantast, of een aardbeving den bodem onder u schokken doet, ware al te goddeloos. Het in dien zin buitengewone is niet het één duizendste van wat in ons menschelijk leven voortvalt, en waartoe anders leidt deze voorstelling derhalve, dan om bijna heel ons leven buiten God en God buiten ons leven te plaatsen, en slechts nu en dan bij

De Zending.

XVI.

Verlaten wij het groote gebied van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika dan betreden wij den grond van de Republiek Mexico, waar sinds lang veel geëvangeliiseerd wordt onder de Roomschen — welken arbeid wij hier niet verder te bespreken hebben — en in den laatsten tijd ook gemissionieerd onder de overblijfsels der oorspronkelijke bewoners, de Azteken. Mexico doorgetrokken zijnde, komen wij aan Midden-Amerika, dat uit vast land en eilanden bestaat. Het eerste omvat vijf staten: Guatemala, San Salvador, Honduras, Nicaragua en Costa Rica. Met uitzondering van San Salvador arbeidt de Protestantische missie in al deze republieken onder de Negeren, de Creolen en de Heidenische Indianen (die men in Nicaragua vindt).

Belangrijker is de arbeid der missie geweest en nog op de eilanden van Centraal-Amerika, die samen West-Indië heeten. De oorspronkelijke bewoners dezer eilanden zijn bijna geheel verdwenen. Hanne plaats is ingenomen door Negeren, die eenen achteren als slaven uit Afrika derwaarts zijn gevoerd. Keizer Karel V was de eerste, die den slavenhandel toestond in 1517. En sedert dien tijd hebben alle volken van Europa zich met dezen onmensche-lijken handel bezig gehouden, waarin tot 1807 een wedstrijd scheen te bestaan die door de Engelsen is gewonnen. (In nog geen honderd jaren vervoerden zij 2 miljoen slaven naar deze streken). Nadat de Kwakers reeds in 1751 den strijd hadden aangebonden tegen den slavenhandel, verbood de Engelse regering hem in 1807 en bewoog de andere mogendheden haar voorbeeld te volgen. In 1838 werd de slavernij zelve in de Engelse koloniën afgeschaft, wat Denemarken in 1848, Neder-

land in 1863 en Spanje in 1886 deden. Van de West-Indische eilanden behoort het grootste deel aan Engeland, namelijk de Bahama-eilanden, Jamaica en de meeste van de kleine Antillen. Denemarken bezit St. Thomas, St. Jan en St. Croix, Nederland Curaçao, Bonaire, Aruba, St. Martin, St. Eustatius en Saba, terwijl de beide groote Antillen Cuba en Haiti onafhankelijke staten zijn geworden. De eigenlijke missie onder de Negeren dezer eilanden is door de Broedergemeente begonnen. Wel hebben de handelscompagnieën, die van hare regeeringen octrooi kregen om handel te drijven op deze eilanden van den aanvang af last gekregen, om het Evangelie aan de heidenen te brengen; maar veelal werd deze taak verwaarloosd of bemoeilijkt door de kolonisten. In 1732 hebben echter de zendingen der Broedergemeente zich het geestelijk welzijn der negers met kracht aangeetrokken. Te Kopenhagen maakte Zinendorf, de stichter der Broedergemeente, in genoemd jaar kennis met eenen neger die hem dikwijls sprak van zijne zuster, die op St. Thomas veel tot den onbekenden God zuchtte. Dit bewoog hem de broeders Döber en Nitschman naar die Deensche bezitting te zenden, ten einde daar en op de andere eilanden den negers het Evangelie te brengen. Dezen vonden Anna, die met haren man tot belijden van den Christus kwam. Doch de zending ging niet zoo voorspoedig voort als gedacht was.

Veel teleurstellingen waren haar deel. Desniettemin arbeidden de broeders moedig voort en nu mogen zij zien op 40 posten over 8 eilanden verspreid, waarop men ongeveer 40.000 Christen-negers vindt.

Naast deze zending heeft ook die der Methodisten in West-Indië krachtig gewerkt. Door storm afgedreven landde in 1786 Dr. Thomas Coke op eene der W.I. eilanden, Antigua, en legde daar de grondslagen der Methodisten-zending, die in 1811 reeds 30.000 Christenen onder de negers telde en thans 130.000 belijders van de Christelijke religie heeft. Ook de Baptisten zijn in 1813 begonnen op deze eilanden vooral op Jamaica het Evangelie te brengen, nadat reeds in 1783 door eenen neger Liele en zijn opvolger Killick te Kingston (Jamaica)

eene Baptistische gemeente was geplant met 1000 zielen. Onder hanne zendingen noemen wij Burchell en Knibb, om strijd door de negers geëerd en door de slavenhouders gehaat. Zij hebben nu ruim 282.000 voor het Evangelie gewonnen. Eindelijk hebben de Anglicanen met veel vrucht gearbeid op de West-Indische eilanden aan Engeland toebehoorende en telt huns missie reeds 215.000 Christenen uit de negers.

Nadat de negers vrij verklaard waren, verhuisden vele koelies uit China naar West-Indië. Onder hen heeft de Anglicaanse kerk hare zendingen uitgezonden.

Wat de eilanden betreft, die aan Nederland behooren, de Engelse Methodistten arbeidden op St. Eustatius, Saba, en St. Martin; op Curaçao en de overige eilanden echter wordt het Evangelie niet verkondigd aan de heidenen.

Als vanzelf brengen de West-Indische eilanden ons naar Zuid-Amerika, die in vorm het meest op Afrika gelijkt, slechts veel scherper gepunt. Geen werelddeel heeft zulk een rijke plantengroei als dit. Eer de Europeanen er er kunnen voet zetten, hadden de Indianen er bloeiende rijken, die door de Spanjaarden zijn vernietigd. Toch zijn in dit werelddeel de oorspronkelijke bewoners er niet zoo teruggedrongen en vermindert als in Noord-Amerika. De Spanjaarden bedoelden meer de onderwerping dan de vernietiging van de Indianen, terwijl de Roomsche zending hier velen voor het Pausdom won. Daar zijn nu nog 5.000.000 Indianen, wier getal jaarlijks nog toeneemt zooveel in de 9 Spaansche republieken als in Brazilië. De eerstgenoemde Paraguay, Argentinië, Chili, Uruguay, Bolivia, Peru, Ecuador, Columbia en Venezuela hebben alle eene bijna geheel Roomsche bevolking, die geëvangeliiseerd wordt door Protestantische colporteurs. Van zending onder de heidenen is van Protestantsche zijde maar weinig sprake in deze rijken en in Patagonië.

Meer heeft de missie gearbeid in Vuurland, in het zuiden des lands gelegen en bewoond door de Peschiera, een arm en zedelijk diep gekonken volk. Allen Gardener landde in 1850 hier aan met zes trouwe makkers en stierf er den honger dood evenals de anderen. Toen de tijding hiervan in de Christelijke wereld kwam vurde juist zij

andere zendingen aan om er heen te gaan. Vuurland-sche jongelingen werden opgeleid voor het werk der zending in hun vaderland. 't Is een der moeielijkste te bearbeiten zendingsvelden. Toch hebben de zendingen enige vrucht geëerd. Daar zijn nu 210 Christenen op Vuurland, onder welke een begaafde Catechiseer-meester Lywia en 4 leeraars.

Brazilië is door de Roomsche missie bearbeid. In 1630 en volgende jaren hebben de Nederlanders er het Evangelie gebracht onder de heidenen in de Aldeën (gehuchten, dorpen) en de slavenbevolking, maar met weinig vrucht en nadat wij Brazilië weer aan Portugal hadden teruggegeven (1661) verdween ook dat weinige.

In Suriname, dat ons nog behoort, kan van meer vrucht der missie gesproken worden, vooral sedert de zendingen der Broedergemeente er onder de Indianen, Boschnegers en Creolen het Evangelie zijn gaan prediken. In 1739 kwamen 5 Moravische broeders te Paramaribo, maar allerlei tegenwerking dwong hen spoedig de stad te verlaten en zich te vestigen op een plantage in de nabijheid der stad, van waar zij den heidenen den Christus brachten. Vooral zijn bekend onder de zendingen der Broedergemeente Dahne en Rolff, die in 1755 in Suriname aankwamen en twee jaren later reeds 30 Indianen hadden gedompt. Dahne vooral heeft ijverig onder deze woeste menschen gewerkt en vele ontberingen moeten lijden, vele moeielijkheden te doorstaan gehad. Langzamerhand werden meer zendingsposten gesticht, waarvan echter verscheidene wegens de ongezondheid van het klimaat weer verlaten moesten worden, om daarna nog eens weer te worden bezet.

Acht en zestig broeders en zusters arbeiden thans in de kolonie Suriname en meer dan 26.000 zielen zijn aan hune zorgen toevertrouwd, die over 16 stations zijn verspreid. Eindelijk hebben wij nog te noemen Britsch Guyana, dat uit Berbice, Demetera en Essequibo bestaat. Vooral de Anglicaanse kerk laat zich veel gelegen liggen aan de heidenen, van welke 20.000 Roodhuiden thans Christenen zijn.

DE GAAY FORTMAN.

extra-verrassende en onverwachte ongelukken zijn almachtig ingrijpen te huldigen? Wie die de Gereformeerde belijdenis in haar eersten grond verstaat, zou met zulk een averechtsche deeling van het leven ooit vrede kunnen nemen? God Almachtig in alle ding te kennen en in alle voorval des levens het bestel zijner majesteit te eeren, is juist de zenuw onzer kracht. Ge noemt niet zeggen: Als het land overstromd wordt, doet dit de sterke regen, maar als de bliksem inslaat, doet God het. In regen en bliksem beide is Zijn eene zelfde majesteit, en het heeft daarom geen zin te zeggen: Tegen den vloed een dijk opwerpen mag, maar tegen den bliksem een metaalstaaf op het huis plaatsen mag niet. Beide mogen, of het mag geen van beide. Maar het eene te eischen en het andere af te keuren is niets dan dubbelhartigheid en tweeslachtigheid. Men blijft aan den schijn hangen en denkt over het samenstel van Gods werken niet tot in den grond door. Overstroming is een vernieling, die van God komt, doordien God het eene land lager gelegd heeft dan het andere, en zijn overvloedigen regen deed nederdalen, en den daardoor gezwollen stroom eerst vastvriezen, en toen plotseling ontdooien deed. Dat alles deed God. De lage ligging van het land, de sterke plasregen, eerst vorst en toen dooi, het komt alles van Hem, en als er nu onzerzijds niets gedaan en geen voorzorgsmaatregelen genomen worden, dan komt de overstroming zeker, en wordt een verwoesting onder menschen en vee aangericht, waarbij vergeleken de schade van het inslaan van den bliksem eenvoudig niets is. Daartegen nu wordt de dijk aangelegd, en alzo de pas aan het water, dat God zendt, afgesneden om uw akkers te verwoesten. En dit nu mag niet alleen, maar het moet zelfs. Wie het naliet zou in plichtsvervalsing te kort schieten. En zoo nu zeggen we ook: Als God zijn electriciteit in zijn wolken ophoopt, en het gevaar ontstaat, dat hierdoor de bliksem insla, en het leven van een gezin of ook den welstand van het goed in gevaar brenge, dan moet ge niet alleen, maar dan moet ge elk dienstdoend middel aanwenden, waardoor dit gevaar afgewend of althans geminderd kan worden. Immers het is dan God zelf, die in zijn natuur dit middel ter afleiding van den bliksem had opgenomen; het is dan God zelf, die 's menschen oog verlicht heeft, om ten slotte deze verborgen kracht te ontdekken, en dit middel uit te vinden. En als een gevaarlijke bliksemstraal zijwaarts langs de metalen stang afglijdt en in den grond gesmoord wordt, dan is het God, die den bliksem daarlangs leidt, en God die de geweldige vuurvonk in de aarde dooft. Dat doet de mensch niet, en dat doet de Satan niet, maar dat doet God, en wie wel Gods majesteit eert in den bliksem die uitschiet, maar niet de majesteit bewondert, waarmee Hij den uitgesloten bliksem op de stang trekt, aan den draad bindt, en zoo afleidt, ontleent God zijn halve eere.

De daartegenoverstaande gevoelens zijn naderwijzen in ons midden van den ouden dooperschen zuurdeesem, die op elk punt het leven in tweeën deelde, en wel het eene stuk voor God opscheide, maar het andere aan de wereld liet, en het is een bepaald verzaaken van het beginsel onzer belijdenis, indien de Kerk, zoo in catechisatie als predikatie, niet gedurig weer het al omvattende en aldoordringende van het Godsbestuur in het licht stelt, en daardoor al zulke averechtsche voorstellingen van het Gereformeerde erf. Zelfs aan de meening dat God den bliksem rechtstreeks zou werken, en de overstroming alleen middellijk, mag geen oogenblik voet worden gegeven. We moeten niet achterlijk in onze kennis van de natuur blijven, maar op de hoogte zijn, en dan staat het vast, dat God zich, zoowel wanneer Hij den plasregen doet nederdalen, als wanneer Hij den bliksem doet uitschieten, zich altoos bedient van de elementen, die Hij zelf te werk stelde, toen Hij onze aarde met een dampkring als met een gordel omsloot. En waar uit dien hoofde elke onderscheiding tusschen het één en het ander soort rampen hier onhoudbaar blijkt, daar pleiten we voor het nemen van voorzorgsmaatregelen tegen alle rampen zonder onderscheid, niet ten koste der vroomheid, maar juist om door de koninklijke poorte der volle, God in alles verheerlijkende vroomheid in te gaan. Van God alle rampen die dreigen of komen; en zoo ook nooit anders dan van God alle middelen, die in de natuur verborgen zijn, en waardoor rampen kunnen worden voorkomen; alsmede van God alleen alle bekend worden van deze middelen, doordien Hij er het oog des menschen voor opent. De helft van het leven mag niet langer aan Gods eere onttrokken blijven. Ge moogt het niet voorstellen, alsof de wetenschap iets uit zichzelf kon, en alsof de wetenschap op die manier in den bliksemafdreier een wapen had gesmeed om God te tarten, ja, alsof het haar nu waarlijk gelukte, om Gods bliksem machteloos te maken. De wetenschap heeft geen macht hoegenaamd, en er is nooit in de natuur eenige macht die God niet werkt. En als nu de wetenschap zich dol aanstelt en pocht op een macht die ze niet heeft, en Gods macht voor de hare uitvecht, daar voegt het Gods kinderen niet, door onvroem en onverschuldigd verzet dien waan te stijven, maar dan is het onze plicht en dure roeping, die redmiddelen in al hun verlossende en ellende stuitende werking te doen uitkomen, en blijken ze op de proef doeltreffend, den lof des Heeren groot te maken, die in zijn „gemeene gratie“ zoo wondere middelen uitdacht en ons ten dienste stelde.

„Op deze petra zal ik mijne gemeente bouwen.”

En ik zeg u ook, dat gij zijt Petrus, en op deze Petra zal ik mijne gemeente bouwen, en de poorten der helle zullen haar niet overweldigen. Matth. 16: 18.

Petra is hier Petrus, zegt men van Romes zijde, en niet op de belijdenis van den Christus, als den Zoon des levenden Gods, maar op Petrus, als „drager van de sleutelen des hemels“, bouwde Christus zijn gemeente.

Een uitlegging, waartegenover onzerzijds steeds is staande gehouden, dat Petrus hier niet den persoon van Petrus kan bedoelen, maar moet slaan op zijn apostolische belijdenis.

Er was, liet hier wel op, toen Jezus van de Petra sprak, in dit verband nog met geen woord van de sleutelen des hemels gesproken. Daarover komt de uitdrukking eerst in het volgende vers, en dat niet als redenevend, maar als een aanhangsel. Er staat toch niet: Want, maar: En ik zal u geven de sleutelen des hemels.

Bovendien geeft men van Roomsche zijde, ook al vat men het aanhangsel redenevend, op, toch voortstoot toe, dat Jezus' zeggen eigenlijk niet op den persoon van Petrus slaat, maar op het ambt van sleuteldrager, dat hij ontvangen zou, en dat van hem op zijn opvolgers zou overgaan. De bouw der kerk was met Petrus' dood wel begonnen, maar is zelfs nu nog niet voltooid.

En hier staat tegenover, dat gezonde godgeleerden onzerzijds evenzo toegeven, dat wel Petrus de belijdenis bedoelt, maar niet los van Petrus, mits hij hier verstaan worde als de eerste der belijdenis, die in alle opvolgende echte belijdenis zou voortleven.

Niet de belijdenis als een document of schriftstuk, maar de belijdenis die leeft in den belijder, is het fundament waarop Jezus' kerk staat.

De woordspeling eischt dit.

Gij zijt Petrus, en op deze petra zal ik mijne kerk bouwen. Dat Petrus slaat dus zeer stellig op den naam Petrus terug, even stellig als de naam Petrus met het oog op dat Petrus gekozen is. En al het gelding bangt dus aan de vraag: In welke hoedanigheid, in welk karakter, in wat manier van optreden Petrus hier voorkomt.

En dan zegt men van de overzijde: in de hoedanigheid van Sleuteldrager, en wij zeggen: Neen, maar in de hoedanigheid van Belijder.

En hierbij wijst het verband ons gelijk uit. Petrus komt het eerst tot de heerlijke bekenning: Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods. En daaraan laat Jezus onmiddellijk volgen: Zalig zijt gij, Simon Bar Jona, want vleesch en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar mijn Vader die in de hemelen is; en ik zeg u, dat gij zijt Petrus, en op deze petra zal ik mijne gemeente bouwen.

Eene betuiging waaraan dan, daarna eerst, als aanhangsel de verklaring omtrent de sleutelen des hemels wordt toegevoegd.

Toch zie men te dezer zake niet voorbij, dat Petrus hier niet maar als een belijder, maar als de grondleggende belijder voorkomt.

Leerstellige overdrijvers hebben Jezus' zeggen uitgelegd, alsof hier volstrekt niet aan den apostel, maar uitsluitend aan de Christelijke Belijdenis, als zoodanig, te denken viel.

Dit nu mag niet toegelaten.

De belijdenis komt hier voor als levende in den Belijder, en die Belijder is hier niet maar deze of gene, maar zeer bepaaldelijk Petrus, in zijn geheel eenige persoonlijkheid; de man die toen reeds voor het apostolaat werd voorbereid; in wien toen reeds de ontdekkende kracht van den Heiligen Geest werkte; aan wien niet vleesch of bloed, maar de Vader in de hemelen deze belijdenis geopenbaard had; en die als zoodanig met zijn straks apostolisch gezag, hier door Jezus bevestigd, de belijdenis der kerk, en dus ook van de belijdenis in de kerk, alle eeuwen door zou beheerschen.

De waarachtige belijdenis wordt niet aan elk kind van God afzonderlijk geopenbaard. Geopenbaard werd ze slechts eenmaal, en in alle eeuwen, die daarna komen, is het die eene zelfde belijdenis van Petrus, die moet worden voortgeplant, en voortgeplant onder het apostolisch gezag.

Beiderzijds wordt alzoo erkend, dat Petrus op Petrus terugslaat, en dat de naam Petrus met het oog op de petra werd gekozen. Evenzo wordt beiderzijds toegegeven, dat Petrus hier voorkomt in een geheel eenige kwaliteit, en dat hetgeen hem onderscheidde, in historische en geestelijke aansluiting aan hem, op zijn opvolgers moest overgaan. En de tegenstelling ontstaat alleen daardoor, dat Rome die geheel eenige kwaliteit van Petrus ter laatste instantie zoekt in het apostolisch gezag, waarmee hij de sleutelen des hemels heeft hanteerde, terwijl wij deze kwaliteit zoeken in het feit, dat de Vader in de hemelen hem de waarachtige belijdenis omtrent den Middelaar had geopenbaard.

Voor Rome alzoo: het primaat in het apostolisch gezag, voor ons: het apostolisch primaat in de Belijdenis der waarheid.

Voor Rome Petrus de Sleuteldrager, voortlevende alleen in de Bisschoppen, die door regelrechte opvolging in het ambt rechtstreeks aan hem aansluiten. Voor ons Petrus de Belijder, voortlevende in alle kinderen Gods, die in onafgebroken opvolging het Amen van hun hart uitspreken op Petrus' belijdenis.

De nadruk hier op de Belijdenis gelegd is vooral in den strijd onzer dagen van het hoogste gewicht.

Jezus wijst toch klaarkijk terug op een belijdenis niet in gezindheden of in vrome daden, maar op de belijdenis in klare woorden, op een uiting van Petrus' bewustzijn, en wel op zulk een bewustzijn, dat zich rechtstreeks aansluit aan de Openbaring van het Oude Verbond.

Gij zijt de Christus, betekende: Gij zijt de Messias. In u is de belofte aan de vaders verschenen. En die voor eeuwen belofte, en nu onder ons verschenen Messias, is niet onzer eene, maar God in het vleesch geopenbaard, de Zoon des levenden Gods.

Zegt Jezus nu, dat Hij zijn kerk alle eeuwen door op deze belijdenis zal bouwen, dan is hiermede als tegen Jezus ingaande, het drieste pogen onzer dagen geoordeeld, om de belijdenis op zij te zetten, en de kerk te laten drijven op gevoelsuitingen of wilsdaden.

Natuurlijk moeten die er ook zijn. Zelfs kunnen ze niet uithijven, als het belijdenis waarlijk belijden zal zijn, en niet verloop in een naastel van formules. Belijden is altoos actief tegelijk. Een zich spannen voor de waarheid, om haar verder te brengen. Een alles opofferen, om die waarheid te doen triomfeeren. Ze uit-

spreken in woorden, en zieleuitingen en krachtige daden van toewijding. Maar het uitgangspunt is en moet altoos blijven: De ware, de bezielde, de levende overtuiging omtrent Jezus Christus in ons zelfbewustzijn.

Niet: Jezus ons ideaal. Niet: Jezus toonbeeld van liefde. Niet Jezus onze poolster aan het firmament onzer religieuze bevindingen, maar Jezus de Christus, d. i. de Messias, de belofte aan de vaders, in aansluiting aan Gods openbaring in het Oude Verbond, als de Messias door God zelf aan de apostelen bezegeld, en beleiden en erkend als de Zoon des levenden Gods.

De strijd wordt steeds heftiger, om wel en goed voor de welbewuste overtuiging in de plaats te zetten, en uit de kerk Gods alle rechtstreeksche, scherpbelijnde belijdenis te verwijderen.

Onze vaders wisten wel, dat dit gevaar dreigde, en stonden daarom zoo onverbiddelijk op wat ze noemden: het primaat van het intellect.

En al was nu dat woord „intellect“ geen gelukkig gekozen woord, wat ze bedoelden was toch kostelijk. Ze stonden namelijk op de erkenning, dat onze wilsdaden het uitoefelen zijn van bedenkels, overleggingen en overtuigingen.

Christelijke wilsdaden moeten echter zich hebben een Christelijke overtuiging waardoor ze gewekt, geregeld, bezielde en beheerscht worden; en waar dit ontbreekt, zijn ze niet Christelijk, en worden door andere niet-Christelijke overleggingen ingegeven.

Dit is dan ook metterdaad de spil, waarom het vraagstuk der Belijdenis zich zwaar beweegt. Werkt de wil met het gevoel of uit zich zelf, laat dan vrij uw belijdenis varen, en zoek uit sluitend in allerlei werk van toewijding uw heil. Maar moet achter elke Christelijke daad een Christelijke belijdenis schillen, en zegt Jezus zelf, dat hij op de belijdenis zijn kerk door alle eeuwen bouwt, zie dan voor uweelen toe, dat ge zelf zuiverlijk belijdt in aansluiting aan de apostolische belijdenis, en zoek vóór alle dingen die belijdenis te handhaven in uw kerk en voort te planten, in uw gezin, onder uw bekenden, in uw woonplaats, en onder de volkeren die verre zijn.

Maar dan ook altoos als Belijdenis, d. w. z. als een levensovertuiging die tegen de levensovertuiging der wereld overstaat; waarvoor ge haar smaad trouweert en haar tegenstand liefhebt; en dies als een wortelovertuiging die in heel uw leven zich uitsprekt; die uw sympathieën en uw antipathieën bepaalt; die springader van uw veerkracht en de bron van uw moed bij den levensstrijd.

Met donre formules, of met een getuise over afgetrokkenheden heeft die Belijdenis dus niets uitstaande. Zeker een belijdenis moet geformuleerd worden, en die formules moeten zoo zuiver mogelijk zijn; maar daarin spreekt alleen het verstandelijke werk. In overtuiging zit veel meer dan het begrip. In uw overtuiging spreekt heel uw ziel, spreekt het leven van uw hart zich uit, en eerst die diepgevoelde overtuiging maakt den belijder.

De verstandman heeft zijn belijdenis in een boek staan, doch is er vreemd aan met zijn hart. Maar de echte krijgsknecht van Christus draagt zijn belijdenis in zijn eigen schiefschiet. Ze blijft bij hem als hij slaapt. Elken morgen ontwaakt hij er mede. Heel het leven door draagt hij ze in zijn binnenste met zich. En juist omdat ze alzo de beheerschende kracht in zijn leven is, wordt door hem, dank zij zijn Belijdenis, rusteloos aan de kerk van Christus gebouwd.

Amsterdam, 20 Jan. 1899.

Deel Drie.

Reeds nu ontvingen we tot onze blijdschap het Derde Deel van Prof. Bavinck's Dogmatiek.

Het in drie deelen opgezette werk drijft tot vier deelen uit, en dit derde deel brengt ons nog niet verder dan de locus de gratia, als we ons zoo mogen uitdrukken, zoodat Ecclesiologie, Sacramentologie, Eschatologie enz. nog te behandelen overblijven.

Ook deze uitbreiding is ons een oorzaak van vreugde. We danken er meer complete uiteenzetting, rijker toelichting, breeder opgave van literatuur aan, en geheel het werk erlangt zoodoende het karakter van een wezenlijk standaardwerk, dat ons na de Marck eigenlijk de eerste nieuwe, volledige uiteenzetting der Gereformeerde Dogmatiek brengt. De Moor onderschatten we daarbij niet, maar de Moor schreef commentaar. Hij stelde niet oorspronkelijk saam.

Kan men nu zeggen, dat bij Prof. Bavinck de Dogmatiek anders geworden is, dan bij onze oude Theologen? Stellig neen. Bij elk hoofdstuk gevoelt men opnieuw, dat men voor zich krijgt dezelfde diepe gedachte en scherp belijnde uiteenzetting der waarheid, gelijk ze door onze Gereformeerde vaders was opgebouwd.

En toch welk een afstand tusschen A. Marck en Bavinck! Wat is al het stijf scholastieke van A. Marck hier los en vloeiend geworden! Op wat heel ander denkstramien zijn de oude Gereformeerde figuren hier gebouwd!

En waaraan anders danken we dit, dan daaraan, dat Prof. Bavinck gevoeld, gevat en begrepen heeft, dat een Dogmatiek uiteenzetting en verdediging der waarheid voor tijdgenooten was, en dat die tijdgenooten moeten genomen worden (zoowel onder theologen als leken) met het denkbeeld van hun eigen eeuw, en niet met het denkbeeld van een eeuw die vervlogen zijn.

Juist dit stelde hem dan ook in staat, om op eigen wijze aan den draad onzer Gereformeerde vaders verder te spinnen, belangrijke lijnen verder uit te stippen, en veel waarop men anders stuit, heiderder voor ons te doen opleven.

Maar wat zorg aan dat nieuw-maken van de oude Dogmatiek ook besteed is, nergens laat hier de geloovige zich vangen door een azen op de sympathie der ongelovige wetenschap. Van verraad aan de heilige zaak om de geleerden te believen is hier geen spoor aanwezig.

Op alle punten staat hij kloek en moedig met de waarheid der Schrift tegen het moderne wereldbewustzijn over. Hij schaamt zich het Kruis van Christus niet.

En voegen we hier nu bij, dat voorzover vluchtige inzage van het pas ontvorgen boek ons tot oordeelen in staat stelde,

ook de uitwerking, op geheel zelfstandige wijze, in alle hoofdlijnen saamliep met wat ons zelve de goede richting schijnt aan te geven, dan zal men het verstaan, hoe van heeler harte we Dr. Bavinck ook met de voltooiing van dit derde deel geluk wenschen, en met hoeveel ernst we hem toebeden, dat het hem moge gegeven worden, eerlang het gehele werk op even schitterende wijze te voltooien.

Dr. Hastie's opkomen voor de Gereformeerde Theologie.

Wezen we onlangs op het interessante artikel van Dr. Horne over Een verjongd Calvinisme, thans haasten we ons de aandacht te vestigen op de oratie, waarmede Dr. W. Hastie reeds voor eenigen tijd zijn hoogleeraarsambt aan de Universiteit van Glasgow, in Schotland, heeft aanvaard.

Veel meer dan in het korte artikel van Dr. Horne kon uitkomen, blijkt Dr. Hastie de Gereformeerde Theologie te kennen, zoo in haar historische rijkdom als in haar verstrekkende beteekenis.

Moge hij misschien te ver gaan in zijn aansluiting aan veel nieuwere denkers, toch heeft hij er een open oog voor, dat de Gereformeerde Theologie in tegenstelling met de oude en nieuwe Lutherse zoowel, als met de Sociniaansche en Rationalistische Theologie eigen paden heeft te bewandelen, en aan haar historische lijnen getrouw behoort te blijven, maar dan ook de belofte in zich draagt van een nieuwe, schitterende toekomst.

Hij is voor de Gereformeerde Theologie in haar diepe schoonheid ten volle enthousiast.

Hij is overtuigd, dat zij alleen de beginselen vertegenwoordigt, die tot een nieuwe, aan de eischen van onzen tijd beantwoordende ontwikkeling der Theologie leiden kunnen.

En evenmin verheeld hij, dat elke kathedraal aan een Gereformeerde Hoogeschool trouw behoort te blijven aan de belijdenis der vaders, in Schotland aan de Confessie van Westminster.

Voor ditmaal vestigen we nog slechts terloops de aandacht op dit belangrijk verschijnsel.

Het toont toch, dat niet alleen in Amerika, Duitschland en Nederland, maar dat ook in Engeland en Schotland een weer opleven van de Gereformeerde Theologie voor de deur staat. Allicht in anderen vorm, dan hier te lande. Maar toch ook zoo ons de hoopvolle en bemoedigende verzekering biedende, dat de Koning der kerk bezig is, in allerlei landen de kennis van, en de belangstelling in de theologische gedachtenwereld onzer vaders te vernieuwen.

Elke voorstelling, alsof het vernieuwde opkomen voor het Calvinisme hier te lande niets dan een private liefhebberij ware, valt hiermede weg.

Het rijke leven.

Doeh niet grillig enkel in bijzonderheden, en door haar hooge geerde positie in de wereld, treedt de Protestantische kerk van Amerika zoo geheel verschillend op van wat wij hier te lande gewoon zijn, de heel andere levensverschijning spreekt zich ook uit in haar bestaan zelf en als zoodanig, in haar formatie, in haar institut, in haar te voorschijn treden als kerk.

Men herinnert zich onze moeilijkheden sinds '92 met de A's en de B's, waar in een drietal steden zelfs nog C's bij kwamen. Een alphabetische splitsing onzer Gereformeerde kerken, die, bij ons nadering van vroegere gedeeldheid, in even tien jaren tijds reeds over de helft slonk, in oprechten en openhartigen stijl door onze Synoden gewraakt en veroordeeld is, en die waar ze dan nog voortkruipen en voortslipt, zich min of meer schaamt voor zichzelf.

Maar in Amerika voelt men van dien blos der schaamte niets.

Daar blijft men zelfs niet bij A, B, C staan, maar speelt lustig heel het alphabet tot X, Y, Z uit. Ja, zoo dertel woelig is deze splitszwam daar uitgesloten, dat zelfs de Hollandsche kolonisten, die aan beteren levens-trant gewend waren, in even bandeloze gedeeldheid zijn uitgegaan, en b. v. te Grand Rapids nu reeds, in twee groepen, over de twintig Hollandsche kerken bezitten, die, elk met een eigen kerkeraad, als populieren om een boereerf naast elkaar staan.

Toch moet ge dit onzen Hollandschen kolonisten niet te sterk aanrekken. Wie in een vreemd land komt, is zelden aanstands in staat tegen een daar heersche strooming op te roeien.

Niet zij, maar de Amerikanen van Engelse herkomst drukten hier hun stempel op de kerkelijke usantie.

Kortweg deze, dat elk kerkgebouw een aparte kerk vertegenwoordigt, die met de overige kerken van gelijke belijdenis in geen plaatselijk verband hoegenaamd staat.

Men richt daar een kerk op gelijk hier te lande een club, een sociëteit, een lees-richting of een badhuis.

Enige Presbyterianen, of Baptisten, of Methodisten, of Gereformeerden, die in elkanders buurt wonen, en niet dicht genoeg bij hun buurt een kerk van hun belijdenis vinden, vatten het plan op om in hun buurt een eigen kerk te zetten. Daartoe vormen ze een corporatie, benoemen trustee's, brengen kapitaal bijeen, bouwen een kerk, benoemen ouderlingen, beroepen een predikant, en openen nu hun diensten, in de hoop van er velen te lokken.

Van dat lokken moet men leven, en alles wordt er dus op aangelegd, om de

kerkelijke onderneming zoo aantrekkelijk mogelijk te maken.

Een predikant „die niet trekt“ is bij dien stand van zaken een onmogelijke figuur. Zulk een zou in minder dan geen tijd de geheele onderneming failliet doen gaan. Hij moet boeien of hij moet weg.

Want wel zijn er in het Oosten enkele kerken, die schatrijk door haar fondsen zijn, en die het dus kunnen uitzingen, maar bij de sterke concurrentie brengt een „dood“ prediker de beste kerk toch om haar eere. Een leger kerk is in Amerika als een winkel die verloopt.

Trustee's en prediker komen daardoor soms scherp tegenover elkander te staan.

Nog kort geleden was er in New-York een kerk, waar het 's morgens wel ging, maar bij de avonddiensten het gehoor merkbaar dunde. Toen meenden de trustee's, dat men 's avonds van de godsdienstoefening meer een „gezellig samenzijn“ dan een kerkelijke dienst moest maken, en noodigden den prediker uit de predikatie op haast niets in te krimpen, en den tijd te vullen met allerlei koor- en solozang, en ook wel met voorstellingen van kalklichtbeelden. Dat trok weer. Toen ging men in die richting al verder. En eindelijk deden de trustee's den dienst zoo ganschelijk ontaarden, dat de prediker toch voelde niet meer mee te kunnen. Hij protesteerde er krachtig tegen, dat op die wijs de kerk een Zondagsentertainment, d. i. een soort van Zondagskomedie werd, en hervatte kloekweg de oude predikatie. Maar de trustee's pasten er voor. De leeraar moest kiezen of deelen. Hij moest impressario van een Zondagskomedie worden, of heengaan. En deze dienstnecht des Heeren aanzelde geen oogenblik. Hij verkoos de eere van zijn ambt boven de gunst der trustee's... en hij ging!

Dit systeem van „kerk los naast kerk“ te zetten in dezelfde stad, is uiterst geleidelijk opgekomen uit het Engelsche parochie-systeem. In Romes dagen was dit systeem van kerspelindeeling in Engeland gevestigd, en door het burgerlijk bestuur geijkt. Nu nog zou men het in Engeland niet kunnen afschaffen zonder veelszins het burgerlijk bestuur in verwarring te brengen.

Doch zoowel onder Rome, als onder het Episcopaat der Engelsche kerken, was deze indeeling en versnippering van het kerkelijk leven niet aan willekeur overgelaten. Het Episcopaat bepaalde waar een kerk komen zou, en tevens hoever de grens van zulk een kerk zou strekken.

Toen nu voor de Presbyterianen en andere Nonconformisten dit Episcopale toezicht ophield, en alzo elke regelende macht wegviel, bleef er geen andere aanwijzing voor de indeeling over dan het eigenmachtig goedvinden der enkele geloovigen, en zoo ontstond vanzelf in Engeland dit in den grond Pelagiansche stelsel voor kerkbouw. Wie wilden zetten een „kerkelijke onderneming“ op touw, en alle kerken concurreerden onderling met elkaar.

Nu hindert dit natuurlijk minder in kleine plaatsen, of ook in groote steden waar de bevolking tamelijk gelijksoortig is, en dus de indeeling feitelijk op buurtindeeling neerkomt. De concurrentie tusschen kerken van dezelfde belijdenis wordt dan bijna niet gevoeld, en is zooged als uitsluitend actief tusschen de kerken met verschillend be-doelen.

Maar spaak loopt het in de groote steden, als in de verschillende stadsdeelen de rijken, de gezeten burgers, en de werkliedenklasse verspreid leven. Onder dat gesternste toch wordt een kerk in een rijke buurt een kerk voor „enkel goedgevoelen“, in een winkelbuurt van „enkel neringdoenden“, en in een armenbuurt van „enkel armen“. Dit gaat dan ook zoover, dat er rijke kerken zijn, waar voor geen armen kan gecollecteerd worden, omdat ze er niet zijn, en waar de diakenen niets te doen hebben, eenvoudig omdat er niemand tot de kerk behoort die steun of hulp noodig heeft. Ook het ouderlingschap is in zulk een kerk een dood paard aan een boom gebonden. Een enkele kerkeraadsvergadering uitgezonderd hebben ze ter wereld niets als ouderlingen te doen, en de diakenen treden alleen in functie als „brood en wijn“ bij het heilig Avondmaal worden rondgedeeld.

Tevens heeft dit ten gevolge, dat de taal der kerk onnodig splitsen blijft. De Duitschers bouwen Duitse, de Zweden Zweedsche, de Finnen Finsche kerken, de negers hebben kerken waar enkel „coloured people“ komt. En zulks niettegenstaande allen perfect Engelsch verstaan, en alzo niet de taal, maar alleen de Belijdenis het kerkelijk leven moest indeelen.

Toch wane men daarom niet, dat de rijke kerken haar rijke inkomsten oppotten. In tegendeel, ze zijn mild in hulpbetoon, en stichten allerwegen in de achterbuurten chapel, en in de nieuwe streken van het Westen, allerwegen kerken, om de minder goedgevoelen en verlegen geloofsgenooten bij te springen, en het is vooral aan deze levendige en milde actie van de oude rijke kerken uit het Oosten te danken, dat het kerkelijk leven in het Westen zoo snel en zoo welig is opgeschoten. Zelfs de Unitariërs zijn door dien ijver aangegrepen, en b. v. de moderne kerk van Dr. Hugenholz te Grand Rapids zou reeds lang door gemis aan deelnemers zijn ineengezonken, indien de Unitariërs uit Boston haar niet boven water hielden.

Feitelijk heeft men hier alzo met een geheel anders ingericht kerkelijk leven te doen, en nu is het opmerkelijk hoe dat geheel andere levensvorm bij eigenaardig nadeelen toch ook weer zijn eigenaardig lichtzijde vertoont.

Een dier lichtzijden is, dat de belangstelling in het kerkelijk leven er sterker door wordt geprikkeld, dat de concurrentie tot het brengen van veel milder offers beweegt, dat de predikanten genoodzaakt worden van hun prediking veel meer werk te

maken, en de kleiner kring. Toestanden al 3 à 4000 zie kent men in de meeste kerken 2 à 300 leden meer dan 100 zinnen, is er schijnwel. Ook traktementen, dan ten onzen York geeft a ment van f En dit beweren, van hoog hier te lande zoeken, om wijden. De land zijn dan stand vertegen Maar des groot.

Slechts op Vooreerst algemeen het wijs door de meerde kerke rika zooged de Zondagscel gemaakt, maar handen van g zich veel me van allerlei de denis, dan op zicht van go het dan ook u gaat men van men aanzichel of men zich o en dan eerst a anmeldten. Fei nen op later l van wat hun l bij onze Holla en veel beter deele zelfs bij groote steden; nomen is zoo

En de ande dwijnde is, d steden, met h uitsluitend in en geheel in h gen meeleven.

Belde schad derling verba schrijver dezes van dit stem ten minste al chiseerde, en is geen tijd v in, en is er mijn kinderen

Onz

Het loont e van Sankey's kerkelijken eer

Wat hem e meer dan een in proza zegt, wordt, als ge h voorbehoud, c met den zang Er moest zoo dat wie hem h den verstond klank, maar o werd, was het

En wie zal i der „klare en h zijn Come hom geschikt was, pen. Het was juist door dien

Het komt alleen op de sprekt, ook d ken worden, i kenste Grieks „Wat is bij h hoofdzaak?“ to „Uw voordras dracht!“ En a wat schat van gaat, doordien die voortdracht rust en bewegi ganschelijk ver

Heel een ser den, dor en voorbijgaan, z gen, terwijl p volvoel, met l ling en klimm met biddenden gloed voorged zielen zullen.

Hierop nu v Hij zag i klare, heldere, aangrijpende v wondere uitwe hart te roeren, sprak, dat nie gemoed in b menschen uit l opwaken, dan mentale muziel

Het is dan e Amerika toe gezang in den

Er moest, o dienst niet all loovigen tot d van God tot d de geloovigen, waarom zou e menscheijken

Het was zoo zweeg, en een de Schrift, al meente toezon God tot de ge